

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Mietinnössä käsitellyistä muutosehdotuksista osa kuten lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen, erityisosaamisen turvaaminen ja putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset koskettavat Puolustusvoimia nykylainsäädännön puitteissa hyvin vähäisissä määrin, eikä puolustusministeriöllä ole niiden osalta lausuttavaa.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

-

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

-

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

-

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Mahdollisuus kuulustelukertomusten taltiointiin esitutkintavaiheessa on perustelua mietinnöstä ilmenevin perusteluin. Puolustusvoimien suorittamissa esitutkinnoissa kuulusteluja on tähän saakka tallennettu video- tai äänitallenteelle vain harvoin johtuen Puolustusvoimien esitutkintatoimivaltaan kuuluvien rikosten luonteesta. Joukko-osastojen suorittamissa esitutkinnoissa on pääasiassa kyse yksinkertaisista rikosasioista, eikä Puolustusvoimien tutkimissa rikosasioissa ole yleensä tarpeen

kuulla lapsia tai muita oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Kuulusteluja on tosin voitu tallentaa videolle muista syistä.

Esityksen mukaan jatkossa kuulusteltava tai tämän avustaja voi pyytää kuulustelun tallentamista. Edelleen esityksen mukaan kuulustelutilaisuuden tallentaminen edellyttäisi, että se ei merkittävästi viivytä asian käsittelyä eikä siitä aiheudu muuta olennaista haittaa. Esityksen perusteella jää esitutkintaviranomaisen valittavaksi tallennetaanko kuulustelu video- vai äänitallenteelle, mikä on perusteltua prosessin sujuvoittamiseksi, koska videotallennusvälineitä ei välttämättä ole aina saatavilla. Tallentamisvaatimus voi muodostua haastavaksi sota-aikana, jolloin sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisten sotilasoikeudenkäyntiasioina käsiteltävien rikosten määrä todennäköisesti kasvaa merkittävästi, olosuhteet ovat normaalista poikkeavat ja toisaalta etenkin rikoslain 45 luvun mukaisten sotilasrikosten esitutkinnan ja käsittelyn joutuisuus on Puolustusvoimien häiriöttömän toiminnan ja kurin ja järjestyksen kannalta erityisen tärkeää. Tällaisessa tilanteessa tallentamisvaatimuksesta voitaneen katsoa aiheutuvan olennaista haittaa, jos tallentaminen siirtää kuulustelun suorittamisajankohtaa tavanomaisessa sotilasrikosasiassa. Koska esitetty muutos vaikuttaa sanamuotonsa perusteella mahdollistavan tilannekohtaisen harkinnan, puolustusministeriöllä ei ole tähän huomautettavaa.

Puolustusministeriö katsoo, että rikosprosessin painopisteen tulisi edelleen olla tuomioistuinkäsittelyssä. Mikäli esimerkiksi kuulustelut videoidaan esitutkinnassa ja tuomioistuimessa, tämä voisi johtaa siihen, että henkilön kuulustelemisen sijaan katsotaan esitutkinnan aikana taltioitu video, jolloin tuomioistuimessa käsittelyn välittömyys ja suullisuus kärsisi.

Puolustusministeriö toteaa myös, että videotallenteita tulisi hyödyntää tuomioistuimessa vain laissa erikseen määritellyissä tilanteissa. Videotallenteiden hyödyntäminen tuomioistuinkäsittelyssä voi olla tarpeen kuitenkin esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöä ei enää tavoiteta tuomioistuinkäsittelyyn (esimerkiksi ihmiskaupan uhri) tai jos henkilöä ei voida terveydentilansa vuoksi kuulla tuomioistuimessa.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

-

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

-

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

-

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Pääesikunta pitää mietinnöstä ilmeneviä ehdotuksia esitutkintayhteistyön kehittämiseksi perusteltuina. Puolustusvoimien osalta esitutkintayhteistyö keskittyy Pääesikunnan suorittamiin esitutkintoihin, kuten myös tutkintasuunnitelman laatiminen ja loppulausunnon pyytäminen. Tiiviimpi yhteistyö esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän välillä tehostaa koko prosessia. Sekä tutkintasuunnitelman laajamittaisempi käyttö että loppulausunntomenettelyn kehittäminen tukevat asian selvittämistä sujuvasti esitutkinnan aikana ja toteutuessaan vähentävät ns. lisätutkintojen tarvetta.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 3 §:n mukaan sovittelussa voidaan käsitellä rikoksia, joiden arvioidaan soveltuvan soviteltaviksi, kun otetaan huomioon rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat kokonaisuutena. Rikoksen sovittelu edellyttää, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat ja että sovittelu on uhrin edun mukaista.

Mietinnössä esitetään, että jatkossa sovittelumahdollisuudesta olisi ilmoitettava sekä rikoksesta epäilylle ja asianomistajalle, mikä tarkoittaa sitä, että jatkossa myös sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n mukaisesta rikoksesta epäilylle ja rikoksen uhrille ilmoitetaan sovittelumahdollista. Ilmoitus itsessään ei johda sovitteluun ja edellyttää, että epäilyllä rikoksella on tekijän lisäksi uhri. Sovittelu soveltuu osaan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettuihin tekoihin huonosti suojellun oikeushyvän, eli kurin ja järjestyksen ylläpitämisen, näkökulmasta ja ammattisotilaiden osalta sotilasvirkarikoksiin tekojen luonteen vuoksi. Toisaalta esimerkiksi joihinkin varusmiesten välisiin tekoihin sovittelu voi soveltua hyvin ja se voi edistää asian selvittämistä henkilöiden välillä. Osapuolten välillä saavutettu sovinto voidaan ottaa huomioon esimerkiksi syyteharkinnassa ja seuraamusharkinnassa. Vaikka teon laatu ja suojattu oikeushyvä edellyttäisi esimerkiksi syytteen nostamista, voitaisiin saavutettu sovinto ottaa huomioon seuraamusta määrättäessä myös sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:ssä tarkoitettujen tekojen osalta.

Puolustusministeriö katsoo, että sovittelumahdollisuudesta ilmoittaminen soveltuu myös kuultaessa henkilöitä sotilasoikeudenkäyntilaissa 2 §:ssä tarkoitettuihin rikoksiin, vaikka itse sovittelu ei sovellu kaikkiin kyseisiin rikoksiin erityisen hyvin.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Puolustusministeriö katsoo, että syyttäjän vaitiolo-oikeudesta voitaisiin säätää lailla mietinnössä ilmenevillä perusteilla.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

-

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

-

c) Perusteluvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisussa

-

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

-

e) Preklusio rikosasioissa

-

f) Adheesioperiaate

-

g) Uhidirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

-

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

Mietinnössä on keskitytty esitutkintaviranomaisten osalta poliisille aiheutuvien vaikutusten arviointiin. Puolustusvoimien osalta esityksen vaikutukset vastaavat pitkälti mietinnössä poliisin osalta esitettyä, mutta suppeammassa mittakaavassa.

Kuulustelujen taltiointi edellyttää siihen vaaditun tallennuskaluston hankkimista vähintään Pääesikuntaan, mutta mahdollisesti myös suurimpiin joukko-osastoihin. Etenkin joukko-osastojen osalta vaihtoehtona on pyytää poliisilta virka-apua tallennettavan kuulustelun suorittamiseksi, mikä

toisaalta taas aiheuttaa lisätyötä poliisille. Tallenteiden säilyttäminen vaatii myös lisää tallennustilaa. Hankintakustannusten lisäksi tallennuskaluston ylläpito ja käyttökoulutus aiheuttavat kustannuksia.

Tutkintasuunnitelmien laatiminen tulee lisäämään ajankäyttöä Pääesikunnan suorittamissa esitutkinnoissa. Vuositasolla tällä ei kuitenkaan ole erityisen merkittäviä vaikutuksia ottaen huomioon Pääesikunnan vuosittain suorittamien esitutkintojen määrä. Joukko-osastoissa ei lähtökohtaisesti tutkita sen laatuista rikosasioita, jotka edellyttäisivät syyttäjälle ilmoittamista ja tutkintasuunnitelman laatimista, joten vaikutukset keskittyvät tältä osin Pääesikuntaan. Esitutkintayhteistyön lisääntyminen myös muilta osin lisää jossain määrin ajankäyttöä Pääesikunnan suorittamissa esitutkinnoissa.

Ilmoitusvelvollisuus sovittelumahdollisuudesta edellyttää, että esitutkintaa suorittavilla sotilasviranomaisilla on riittävät tiedot sovittelutoiminnasta ja sovittelun mahdollisista vaikutuksista esitutkinta- ja oikeusprosessiin, mikä osaltaan aiheuttaa koulutustarpeita Puolustusvoimissa.

Lakimuutokset aiheuttavat tarvetta päivittää Puolustusvoimien esitutkintaan liittyviä ohjeita ja määräyksiä sekä kouluttaa esitutkintaa suorittavia henkilöitä lakimuutoksiin liittyen.

10. Muuta

.

-

Nordström Hanna
Puolustusministeriö

Gau Anna
Puolustusministeriö